

ԵՊՀ ԻՄ-ի գիտական խորհրդի

2023թ. ապրիլի 29-ի նիստի թիվ 66/4 որոշմամբ

ԵՊՀ ԻՄ-ի գիտական խորհրդի նախագահ _____ Ա.Հ. Մակարյան

**«ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԻԶԵՎԱՆԻ
ՄԱՍՆԱՃՅՈՒՂՈՒՄ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐՄԱՆ
ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՑՈՒՑՈՒՄՆԵՐ**

1. ՏՆԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ (ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔԻ) ԿԱՏԱՐՈՒՄ

Տնային աշխատանքն ուսանողների արտալսարանային ինքնուրույն աշխատանքի տարածված տեսակ է, որի կարևոր խնդիրներից մեկն ուսանողի ինքնուրույնության ձևավորումն է: Տնային աշխատանքը մեծապես նպաստում է ուսանողի ուսումնաճանաչողական գործունեություն ծավալելու կարողության զարգացմանը:

Տնային հանձնարարությունները կատարելիս ուսանողը փորձում է ինքնաստուգման տարբեր ձևեր և ընտրում դրանցից իր համար լավագույնը, բացահայտում է իր հիշողության մակարդակը, ակնկալվող արդյունքին հասնելու համար դրսևորում է ստեղծագործական մոտեցումներ: Այս դեպքում միայն տնային հանձնարարությունների կատարման գործընթացը կդառնա ուսումնառության և ինքնակրթության խթանիչ: Այսինքն՝ տնային աշխատանքն առաջին հերթին ինքնակրթության ճանապարհ է:

Դասակարգենք այն պահանջները, որոնք վերաբերում են ինչպես դասավանդողին, այնպես էլ տնային հանձնարարությունների բնույթին:

Դասավանդողին վերաբերվող պահանջներ	Առաջադրանքներին ներկայացվող պահանջներ
1. Անհրաժեշտ է հստակեցնել, թե ինչ նպատակ է հետապնդում տնային աշխատանքը: Դասախոսը պետք է ինքն	1.Առաջադրանքի բովանդակությունը պետք է հասկանալի լինի՝ յուրաքանչյուր ուսանողի համար, այսինքն՝ բոլոր ուսանողները պետք

<p>իրեն հարց տա՝ ինչու՞ է հանձնարարում աշխատանքը, ի՞նչ նպատակ է հետապնդում այն, ի՞նչ կարողություն է զարգացնելու այլն:</p>	<p>է իմանան, թե ինչ պիտի անեն և ինչ մեթոդներով:</p>
<p>2. Յուրաքանչյուր դասընթացից տրվող տնային առաջադրանքների ծավալը պետք է համապատասխանեցնել տվյալ կիսամյակի այլ դասընթացներից տրվող ընդհանուր տնային աշխատանքների ծավալին:</p>	<p>2. Առաջադրանքը չի ծառայի նպատակին, եթե դրա հետ միասին չտրվի համապատասխան հրահանգավորում:</p>
<p>3. Տնային աշխատանքի անհրաժեշտությունը պետք է լինի հիմնավորված: Եթե դասախոսը տվյալ օրն աշխատանքը կազմակերպել է այնպես, որ սովորողներն ամբողջ ուսումնական նյութը յուրացրել են լսարանում, ապա կարող է ընդհանրապես տնային աշխատանք չհանձնարարել:</p>	<p>3. Տնային աշխատանքը պետք է անպայման ստուգվի դասախոսի կողմից:</p>
<p>4. Պահպանելով տնային առաջադրանքի հիմնական բովանդակությունը՝ առանձին ուսանողների համար կարելի է մասնակիորեն անհատակացնել նրա նպատակը, ծավալը, կատարման հնարները:</p>	<p>4. Առաջադրանքները կարող են լինել տաբեր՝ համընդհանուր, տարբերակված, անհատական և այլն. տեսակն ընտրելիս պետք է հաշվի առնել ուսանողների խմբի առանձնահատկությունները:</p>
<p>5. Տնային աշխատանքների կատարման ընդհանուր ժամանակը չպետք է գերազանցի շաբաթական 28 ժամը:</p>	<p>5. Հանձնարարությունները չպետք է լինեն միօրինակ. անհրաժեշտ է ներառել ոչ ստանդարտ հարցեր, դիտարկումներ կատարելու պահանջներ և այլն:</p>
<p>6. Առաջադրանքները կատարելիս ուսանողները կարող են հանդիպել որոշակի դժվարությունների:</p>	<p>6. Առաջադրանքները պետք է ուսանողից պահանջեն համեմատել, վերլուծել, ընդհանրացնել, դասակարգել հաստատել պատճառա-հետևանքային կապերը, ձևավորել եզրահանգումը, յուրացրած գիտելիքները կիրառել նոր իրավիճակում:</p>

Գոյություն ունեն մի շարք կանոններ, որոնք կօգնեն ուսանողներին ճիշտ կատարելու տնային աշխատանքները:

Առաջին. սովորողները պետք է իմանան, որ գիտելիքների յուրացումն ու իմաստավորումը պետք է կրի կենտրոնացված բնույթ: Սա նշանակում է, որ ծրագրային

նյութի ամբողջական ընկալման ու յուրացման համար անհրաժեշտ է սովորել նյութը ոչ թե «մի հայացքով», այլ որոշակի ժամանակի ընթացքում՝ մի քանի անգամ անդրադառնալով ուսումնասիրվող նյութին:

Երկրորդ. տնային աշխատանքն անհրաժեշտ է կատարել հանձնարարված օրը, որովհետև դասի ընթացքում ընկալված նյութը մոռացվում է առաջին 10-12 ժամվա ընթացքում:

Երրորդ. նախապատրաստվելով տնային աշխատանքի կատարմանը՝ անպայման անհրաժեշտ է ստեղծել հոգեբանական տրամադրվածություն այն ճիշտ կատարելու և ուսումնասիրվող նյութը գիտակցորեն ու ստեղծագործաբար յուրացնելու համար:

Ինչպե՞ս դա անել: Պետք է մանրակրկիտ մշակել այն քայլաշարը, որն անհրաժեշտ է տնային աշխատանքի կատարման համար, հստակեցնել տնային աշխատանքի կատարման նպատակը, չշտապել ու ջանալ այնպես ուսումնասիրել, որ տվյալ նյութը խորապես իմաստավորվի ու յուրացվի:

Չորրորդ. եթե տնային առաջադրանքը ներառում է դասագրքում զետեղված ուսումնական նյութի յուրացումը, ապա դրա կատարումը պետք է սկսել տվյալ թեմայի ուսումնասիրումից. նախ՝ պետք է մտաբերել այն, ինչը մնացել է հիշողության մեջ, ապա՝ անհրաժեշտ է ուշադիր ընթերցել դասագրքի նյութը՝ առանձնացնելով գլխավորը, կատարելով եզրահանգումներ, ձգտելով նյութի յուրացմանն ու իմաստավորմանը: Դրանից հետո պետք է կիրառել վերարտադրելու և ինքնաստուգման հնարները. նյութի պատմում, ընթերցածի պլանի կազմում, դասագրքի մեթոդական կառույցի հարցերի պատասխանում, որպես օրինակ ներկայացված խնդիրների լուծում և այլն: Եթե ինքնաստուգման ընթացքում ծագում են դժվարություններ, անհրաժեշտ է մեկ անգամ ևս աշխատել դասագրքով:

Տնային առաջադրանքների կազմակերպման հիմնականում ձև են.

1. համալսարանային,
2. տարբերակված,
3. անհատական,
4. խմբային:

Համալսարանային տնային աշխատանքն ամենատարածվածն է: Այդպիսի աշխատանքների անընդհատ կիրառումը չի նպաստում սովորողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանը, այնուամենայնիվ, դրանք բացառել պետք չէ, քանի որ դրանց կատարման ընթացքում մշակվում են զանազան հմտություններ, ձևավորվում են անհրաժեշտ կարողություններ:

Անհատական տնային աշխատանքը տրվում է, որպես կանոն, առանձին ուսանողներին՝ որոշակի նպատակով: Այս դեպքում դասախոսի համար դժվար չէ ստուգել տվյալ ուսանողի յուրացրած գիտելիքների ու կարողությունների մակարդակը:

Անհատական տնային աշխատանքները տրվում են, որպեսզի վերացվեն այն բացթողումները, որոնք ունեն սովորողներն առանձին թեմաների ուսումնասիրման արդյունքում: Դրանք գործնական կարողությունների ու հմտությունների մշակմանը նպաստող մարզողական վարժություններ են: Անհատական տնային աշխատանքները կարող են տրվել բարձր առաջադիմություն ունեցող ուսանողներին՝ ստեղծագործական կարողություններ ու հակումներ զարգացնելու նպատակով:

Խմբային տնային աշխատանքի կատարման ընթացքում ուսանողների որոշակի խմբեր կատարում են ինչ-որ առաջադրանք, որն ընդհանուր լսարանին տրվող առաջադրանքի մասն է: Այդպիսի առաջադրանքները նպատակահարմար է հանձնարարել նախապես՝ պլանավորելով այն ժամանակահատվածը, որի ընթացքում պիտի սովորողներն ավարտեն հանձնարարությունը: Սա, փաստորեն, նախագծային աշխատանքի մի տարբերակ է, որը նպաստում է ինքնուրույն որոնողական գործունեություն ծավալելու կարողության ձևավորմանը:

Տնային աշխատանք հանձնարարելիս ամեն անգամ հարց է ծագում՝ ու՞մ ներուժը հաշվի առնել տնային աշխատանք հանձնարարելիս՝ ուժե՞ղ, միջի՞ն, թե՞ թույլ ուսանողի: Դասախոսները հաճախակի առաջադրում են տնային աշխատանքներ միջին ուսանողի մակարդակով, որովհետեւ եթե հանձնարարվի առաջադրանք թույլ ուսանողի մակարդակով, ապա ուժեղն այն կկատարի շատ արագ և չի ապրի այն հրճվանքը, որը կունենա իր ներուժին համապատասխան աշխատանք կատարելիս: Իսկ եթե հանձնարարվի ուժեղ ուսանողի մակարդակով, ապա թույլ ուսանողը դրա վրա կկորցնի

ավելի շատ ժամանակ և չկատարելու դեպքում կկորցնի վստահությունն իր ուժերի նկատմամբ: Միննույն առաջադրանքը ուժեղների համար կարող է լինել հեշտ, իսկ թույլերի համար՝ բարդ: Արդյունքում ո՛չ մեկը, ո՛չ էլ մյուսը չեն դրսևորի պատասխանատվություն տնային հանձնարարությունների կատարման նկատմամբ:

Տվյալ խնդրի իրականացման հիմնական ուղին **տարբերակված** մոտեցման ցուցաբերումն է տնային աշխատանքն առաջադրելիս: Ծավալի ու բովանդակության նկատմամբ տարբերակված մոտեցումն իրականացվում է սովորողների առանձնահատկությունների ու ճանաչողական հնարավորությունների հաշվառումամբ: Միայն այդ դեպքում է կատարվում գիտելիքների, կարողությունների ու հմտությունների ամրապնդում, տրամաբանական մտածողության, ինքուրույնության ձևավորում, ուսումնառության նկատմամբ պատասխանատվության զգացումի վերահսկում: Փաստորեն **տարբերակված** տնային աշխատանքը առաջադրելիս հաշվի են առնվում յուրաքանչյուր անձի անհատական առանձնահատկությունները (ընդունակություններ, հետաքրքրություններ, մտավոր գործունեության առանձնահատկություններ և այլն):

Տնային աշխատանքի ստուգման եղանակները.

1. Առավել տարածված է տնային աշխատանքի համալսարանային ստուգումը: Դասախոսը տնային աշխատանքի բովանդակության շուրջ ամբողջ լսարանին տալիս է ընդհանուր հարց կամ ստուգում է հանձնարարված գրավոր առաջադրանքները: Ուսանողները տալիս են համառոտ պատասխան, նշում են դժվարությունները, որոնք հանդիպել են աշխատանքը կատարելիս: Դասախոսը բացատրում ու շտկում է սխալները, լուծում է չլուծված խնդիրները, կատարում է ամփոփում:

2. Անհատական ստուգումը ենթադրում է մեկ կամ մի քանի ուսանողի բանավոր կամ գրավոր հարցում գրատախտակի մոտ, որի ընթացքում մյուս ուսանողները հետևում են պատասխաններին, անհրաժեշտության դեպքում՝ ուղղում կամ լրացնում:

3. Ընտրովի ստուգման դեպքում դասախոսի հանձնարարությամբ ուսանողներից մեկը ներկայացնում է իր աշխատանքը (գրելով գրատախտակին, կարդալով և այլն), իսկ մյուսները այդ պատասխանի հիման վրա ստուգում են իրենց աշխատանքները: Եթե դասախոսը բացահայտում է, որ ներկայացնող ուսանողը կատարել է որևէ սխալ, ապա

հարցնում է, թե ո՞վ է այլ կերպ գրել և կուրսի օգնությամբ պարզաբանում է, թե ինչպե՞ս կարող են ճիշտ կատարել առաջադրանքը:

4. Որոշ դեպքերում տնային աշխատանքի ստուգման փոխարեն սովորողներին տրվում են նույնատիպ վարժություններ: Դրանց կատարման մակարդակով կարելի է հայտորոշել տնային աշխատանքի որակը:

5. Կարելի է ստուգել նաև անուղղակիորեն՝ թեստերի, այլ բնույթի ինքնուրույն աշխատանքների միջոցով, այնպիսի առաջադրանքների, որոնց բովանդակության մեջ ընդգրկված են նյութեր, որոնք համարժեք են տնային առաջադրանքներին:

6. Ստուգման մի ձև էլ լսարանում ուսանողի ակտիվությունն է, եթե այդ ակտիվության պատճառը տնային աշխատանքի կատարումն է:

7. Ստուգման կարևոր ձև է փոխադարձ ստուգման կազմակերպումը: Բոլոր ուսանողների ներգրավումը տնային աշխատանքի ստուգման գործընթացում: Սխալների, դրանց վերացման ուղիների քննարկումը նպատակահարմար է, քանի որ այն յուրաքանչյուր ուսանողի տալիս է պատկերացումներ յուրացման ու հնարավոր դժվարությունների հաղթահարման մասին: Հայտնի է, որ շատ սովորողներ ավելի հեշտորեն սխալներ են գտնում ուրիշի աշխատանքում, քան՝ իրենց: Փոխստուգման անցկացումն առաջին հերթին կրում է դաստիարակչական բնույթ, բարձրացնում է սովորողների պատասխանատվությունը, նպաստում է ինքնագնահատման բարձրացմանը:

Եթե որևէ ուսանող չի կատարել տնային աշխատանքը, ապա դասախոսը պետք է անպայման բացահայտի դրա պատճառները: Դրանք կարող են լինել ամենատարբեր բնույթի: Այն դեպքում, երբ պարզվում է, որ առաջադրանքը բարդ է, պետք է պարզել, թե ինչու՞մ է դժվարացել և ինչպե՞ս կարելի է այն հաղթահարել: Եթե տնային առաջադրանքը դասախոսը ոչ միշտ է դասապլանում նշում առանձին կետով, ապա տնային աշխատանքի ստուգումը դասի մի մասն է, և այն անհրաժեշտ է անպայման ներառել գործնական դասի պլանում:

2. ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ

Գրքի հետ աշխատելիս անհրաժեշտ է ընտրել գրականությունը, ճիշտ կարդալ սովորելը, գրառումներ կատարելը: Գրադարանում գրականությունն ընտրելու համար օգտագործվում է այբբենական և համակարգված գրացուցակ՝ կատալոգ (գրքերի ցուցակ):

Կարևոր է հիշել, որ գրքերի հետ աշխատելու ռացիոնալ հմտություններով խնայվում է ժամանակը և բարձրացվում է արդյունավետությունը:

Գրքերի ճիշտ ընտրությունը կատարվում է դասընթացը վարող դասախոսի խորհրդով: Անհրաժեշտ գրականությունը կարող է նշված լինել նաև տվյալ դասընթացի մեթոդական ձեռնարկներում:

Գրքերի և գրականության հետ ինքնուրույն աշխատանքը (ինչպես նաև դասընթացի ժամանակ դասախոսի կողմից բարձրացված խնդրի տեսական ինքնուրույն ուսումնասիրություն) ճանաչողության գիտական մեթոդի ձևավորման ամենակարևոր պայմանն է:

Հիմնական քայլերը կարելի է ամփոփել հետևյալ կերպ՝

- կազմել գրքերի ցանկ, որոնց պետք է ծանոթանալ,
- գրքերի ցանկը պետք է լինի համակարգված (որոնք են անհրաժեշտ սեմինարների համար, որոնք քննությունների, որոնք են կարող օգտակար լինել ռեֆերատների, հետազոտական և ավարտական աշխատանքներ գրելու համար, և գրքեր, որոնք դուրս են մնում հիմնական ուսումնական գործընթացից և ապահովում են ընդհանուր զարգացվածություն),
- անպայման դուրս գրել յուրաքանչյուր գրքից անհրաժեշտ տվյալները (ռեֆերատներ, հետազոտական և ավարտական աշխատանքներ գրելիս դա ժամանակ կխնայի),
- առանձնացնել այն գրքերը (կամ գրքերի այն գլուխները), որոնք պետք է ավելի ուշադիր կարդալ և որոնք պետք է ուղղակի թերթել,
- գրականության ցանկը կազմելիս անհրաժեշտ է խորհրդակցել դասախոսների և գիտական ղեկավարների հետ, ովքեր կօգնեն կողմնորոշվելու, թե ինչի վրա

պետք ավելի շատ ուշադրություն դարձնել և ինչի վրա պետք չէ ժամանակ վատնել,

- բոլոր կարդացած գրքերը, դասագրքերը և հոդվածները պետք է համառոտագրել, բայց դա չի նշանակում, որ անհրաժեշտ է համառոտագրել «այն ամենը, ինչ պատահի». կարելի է համառոտ գրել հեղինակի հիմնական մտքերը, և երբեմն գրառել առավել առանցքային և կարևոր մեջբերումները (պարտադիր նշել էջերը),
- եթե գիրքը անձնական է, ապա թույլատրվում է գրքի լուսանցքներում կամ գրքի վերջում՝ դատարկ էջերի վրա կատարել հակիրճ գրառումներ, որտեղ պետք է նշել գրքի ամենահետաքրքիր մտքերը և պարտադիր նշել հեղինակի գրքի էջերը,
- պետք է զարգացնել բարդ տեքստեր «ընկալելու» ունակությունը. դրա լավագույն մեթոդը «դանդաղ կարդալ» սովորելն է, երբ պարզ է կարդացած ցանկացած բառը (իսկ եթե բառն անծանոթ է, ապա կամ բառարանի օգնությամբ, կամ դասախոսի օգնությամբ, անհրաժեշտ է այն անպայման սովորել):

Այսպիսով, գիտական տեքստ կարդալը ճանաչողական գործունեության մի մասն է: Դրա նպատակը տեքստից անհրաժեշտ տեղեկատվություն քաղելն է (դուրս գրելը): Իրականացվող գործողության արդյունավետությունը մեծապես կախված է նրանից, թե որքանով է ընթերցողն ընկալում տպագիր խոսքը (գտնել անհրաժեշտ տեղեկատվությունը, ամբողջությամբ կամ մասամբ յուրացնել այն, քննադատաբար վերլուծել նյութը և այլն):

Գրքի հետ գրագետ աշխատանքը, հատկապես երբ խոսքը գիտական գրականության մասին է, ենթադրում է մի շարք կանոնների պահպանում, որոնց տիրապետման համար անհրաժեշտ է համառորեն սովորել: Ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքը գրքով կազմակերպելու համար դասախոսը պարտավորվում է նրանց նախապատրաստել լուրջ և արդյունավետ աշխատանքի: Նախ և առաջ պետք է ասել, որ նման աշխատանքները հնարավոր չէ մակերեսորեն կատարել: Հիմնական կանոնը կարդացածի գիտակցված յուրացումը, ըմբռնումը և նպատակին հասնելու ցանկությունն

է՝ ոչ թե մեխանիկական անգիր անելը, մեջբերումների և ինչ-որ հատվածների դուրս գրելը: Գրքով աշխատելու մյուս կանոնը որոշակի հաջորդականություն պահպանելն է:

Նախ, պետք է ծանոթանալ բովանդակությանը և նախաբանին/ներածությանը: Մատակցված է ընդհանուր կողմնորոշում, պատկերացում տալ գրքի կառուցվածքի և նրանում դիտարկված խնդիրների մասին: Հաջորդ քայլը կարդալն է: Խորհուրդ է տրվում սկզբից ամբողջությամբ կարդալ գիրքը՝ ընդհանուր պատկերացում կազմելու համար: Կրկնակի ընթերցանության դեպքում ընթերցողը ավելի խորն է ըմբռնում գրքի յուրաքանչյուր գլուխը, քննադատական նյութը, առանձնացում է հիմնական գաղափարները, փաստարկների համակարգը, առավել ընդգծված օրինակները և այլն:

Ընթերցանության գլխավոր կանոնը պետք է լինի անծանոթ բառերն ու անունները, տերմինները, արտահայտությունները պարզելը և հասկանալը: Այդ նպատակով ուսանողները պետք է ունենան հատուկ տետրեր կամ նոթատետրեր: Այս առումով կարևոր դեր ունի ուսանողների մատենագիտական պատրաստվածությունը: Այն իր մեջ ներառում է գրքի գիտական ապարատի, տեղեկատու հրապարակումների, կատալոգների (գրացուցակներ) ակտիվ, արագ օգտագործման կարողություն, անհրաժեշտ տեղեկատվություն փնտրելու, մշակելու և համակարգելու հմտություն:

Առանձնացնում են գիտական տեքստ կարդալու չորս հիմնական դրույթներ.

- 1) տեղեկատվական - որոնողական (առաջադրանքը՝ գտնել, առանձնացնել անհրաժեշտ տեղեկատվությունը),
- 2) յուրացնող (ընթերցողի ջանքերն ուղղված են հնարավորինս լիարժեք հասկանալու և հիշելու ինչպես հեղինակի կողմից ներկայացված տեղեկատվությունը, այնպես էլ նրա հիմնավորման ողջ տրամաբանությունը),
- 3) վերլուծական-քննադատական (ընթերցողը ձգտում է քննադատաբար մոտենալ նյութին, վերլուծել և արտահայտել իր վերաբերմունքը դրա նկատմամբ),
- 4) ստեղծագործական (օգտագործելով հեղինակի դատողությունները, նրա մտքի ընթացքը, դիտարկումների արդյունքները, մշակած մեթոդաբանությունը, լրացնել և վերանայել այն):

Ընթերցանության մի քանի տեսակների առկայությունը կապված է գիտական տեքստի նկատմամբ տարբեր վերաբերմունքի առկայության հետ.

- մատենագիտական – նայել կատալոգային քարտերը, ցուցակները տվյալ տարվա, ամսագրերի և հոդվածների ամփոփ ցուցակները,
- դիտում - օգտագործվում է անհրաժեշտ տեղեկատվություն պարունակող նյութեր որոնելու համար, սովորաբար դրան դիմում են գրականության և գրացուցակների/կատեգորիաների հետ աշխատելուց անմիջապես հետո, նման դիտման արդյունքում ընթերցողը որոշում է, թե աղբյուրներից որն է օգտագործվելու հետագա աշխատանքի համար
- ճանաչողական – ենթադրում է ընտրված հոդվածների, գլուխների, առանձին էջերի շարունակական, բավականաչափ մանրամասն ընթերցում. նպատակն է ծանոթանալ տեղեկատվության բնույթին, պարզել, թե հեղինակը ինչ հարցեր է ներկայացրել քննարկման և տեսակավորել նյութը
- ուսումնասիրող - ենթադրում է նյութի մանրակրկիտ յուրացում, նման ընթերցման ժամանակ դրսևորվում է ընթերցողի վստահությունը հեղինակի նկատմամբ, առաջարկված տեղեկատվությունը ընդունելու պատրաստակամությունը, կողմնորոշումը դեպի նյութի առավել ամբողջական ընկալումը.
- վերլուծական-քննադատական և ստեղծագործական ընթերցանություն - ընթերցանության երկու տեսակներ մոտ են միմյանց այնքանով, որ ուղղված են հետազոտական խնդիրների լուծմանը: Դրանցից առաջինը ենթադրում է ինչպես բուն տեղեկատվության, այնպես էլ հեղինակի կողմից այն ստանալու և ներկայացնելու մեթոդների ուղղորդված քննադատական վերլուծությունը, Երկրորդը այն դատողությունների, փաստերի որոնումն է, որոնց վերաբերյալ կամ դրանց կապակցությամբ ընթերցողն անհրաժեշտ է համարում արտահայտել սեփական մտքերը:

Ընթերցանության բոլոր դիտարկված տեսակներից ուսանողների համար հիմնականը ուսումնասիրողն է, որը թույլ է տալիս նրանց գիտելիքներ կուտակել տարբեր ոլորտներում ուսումնական (գիտական) գրականության հետ աշխատելիս: Այս

պատճառով էլ ընթերցանության այս տեսակն առաջին հերթին պետք է յուրացնել ուսումնական գործընթացի շրջանակներում: Բացի այդ, ընթերցանության այս տեսակը ձևավորում է այն հիմնական մեխանիզմները, որոնք բարձրացնում են գիտական տեքստերի հետ աշխատելու արդյունավետությունը:

Գրականության հետ աշխատելու գիտական մեթոդը նախատեսում է նաև կարդացածի մասին գրառումներ կատարելը: Սա թույլ է տալիս համակարգել ընթերցանության ընթացքում ձեռք բերված գիտելիքները, կենտրոնանալ հիմնական դրույթների վրա, ամրագրել, համախմբել դրանք հիշողության մեջ և, անհրաժեշտության դեպքում, կրկին անդրադառնալ դրանց:

3. ՀԱՄԱՌՈՏԱԳԻՐ ԿԱԶՄԵԼՈՒ ՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ՈՒՂԵՑՈՒՅՑՆԵՐ

Ուշադիր կարդացեք տեքստը: Հստակեցրեք տեղեկատու գրականության մեջ առկա անձանոթ բառերի բացատրությունը: Գրառումներ կատարելիս մի մոռացեք տալ հղումներ: Կարևորեք հիմնականը, կազմեք պլան, որը կներկայացնի վերնագրերի, ենթավերնագրերի, հարցերի ցանկ, ապա հաջորդաբար կներկայացվի համառոտագրի մեջ: Սա համառոտագրի առաջին տարրն է:

Համառոտագրի երկրորդ տարրը թեզիսներն են: Թեզիսը աշխատանքի ամփոփ ներկայացումն է: Նյութն ավելի լավ յուրացնելու և մտապահելու համար պետք է սեփական բառերով գրել թեզիսները: Համառոտագրի առաջ քաշված թեզիսը պետք է նախ ապացուցվի: Ուստի համառոտագրի երրորդ տարրը դիտարկվող թեզիսի ճշմարտացիությունն ապացուցող հիմնական փաստարկներն են: Համառոտագիրը կարող է պարունակել նաև դրույթներ և օրինակներ:

Համառոտագրեք նյութը՝ հստակորեն հետևելով պլանի կետերին: Գրառումներ անելիս փորձեք ձեր մտքերն արտահայտել ձեր իսկ բառերով: Գրառումները պետք է լինեն պարզ և հստակ: Մեջբերումներն անել գրագետ: Մեջբերումներ անելիս հաշվի առնել մտքի հակիրճությունն ու նշանակությունը:

Համառոտագիր կազմելիս պետք է ձգտել յուրաքանչյուր նախադասության ճկունության: Համառոտագրի լրացուցիչ տարրերի քանակը պետք է լինի

տրամաբանորեն հիմնավորված, գրառումները պետք է բաշխվեն որոշակի հաջորդականությամբ, աշխատանքի տրամաբանական կառուցվածքին համապատասխան:

Համառոտագրումը աշխատանքի ամենաբարդ փուլն է:

Համառոտագրման ժամանակ գրքի հեղինակի մտքերը պետք է հակիրճ ներկայացնել՝ հոգալով գրվածի ոճի ու արտահայտչականության մասին:

Համառոտագրումը աշխատանքի ամենադժվար փուլն է:

Համառոտագրումներ անելու հմտություններին տիրապետելը ուսանողից պահանջում է ամենօրյա նպաստակալաց ինքնուրույն աշխատանք:

Համառոտագիրը որոշակի ընդմիջումից հետո արդեն ծանոթ աշխատանքին վերադառնալիս արագացնում է նյութի կրկնությունը, խնայում է ժամանակը կրկնելիս:

Հաշվի առնելով յուրաքանչյուր ուսանողի անհատական առանձնահատկությունները՝ կարելի է տալ միայն մի քանի, ամենահիմնավորված ընդհանուր կանոններ, որոնց հետ դասախոսը պարտավոր է ծանոթացնել ուսանողներին.

1. Համառոտագրի մեջ գլխավորը ոչ թե ծավալն է, այլ բովանդակությունը: Այն պետք է արտացոլի սկզբնաղբյուրի հիմնական դրույթները, այն նորը, որ ներկայացրել է տվյալ հեղինակը: Հեղինակի մտքերը կարճ, հակիրճ և սեփական բառերով արտահայտելու կարողությունը գալիս է փորձին և գիտելիքին զուգահեռ: Բայց այդ գիտելիքների ձևավորմանը նպաստում է մեկ կարևոր կանոնի պահպանում. չշտապել գրի առնել առաջին ընթերցմամբ, համառոտագրել միայն այն, ինչ պարզ է:

2. Համառոտագրերի ձևը կարող է բազմազան լինել, կարող է փոխվել, կատարելագործվել: Բայց համառոտագիրը միշտ պետք է սկսվի ստեղծագործության ամբողջական վերնագրի, հեղինակի ազգանվան, հրապարակման տարեթվի և վայրի նշումով: Մեջբերումները պետք է վերցվեն չակերտների մեջ և պարտադիր նշվի գրքի էջի հղումը:

3. Համառոտագիրը չպետք է լինի անդեմ՝ բաղկացած շարունակական տեքստից (շարադրանքից): Հատկապես կարևոր մասերը, վառ օրինակները գունավոր ընդգծվում

են, շրջանակների մեջ են դրվում, երանգավորվում են, լուսանցքներում հատուկ նշումներ են կատարվում, որպեսզի ավելի արագ և ճիշտ գտնել նյութի ցանկացած հատված: Այլ աղբյուրներից հավելյալ նյութեր կարող են գրառվել լուսանցքներում, որտեղ կարող են նաև գրի առնվել սեփական դատողությունները, մտքերը, որոնք ի հայտ են եկել նյութը համառոտագրելուց հետո:

4. ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴՄԱՆ (ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅԱՆ) ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ

Սա արտալսարանային ինքնուրույն աշխատանքի տեսակ է սեմինար, գործնական դասերին նախապատրաստվելու համար: Տվյալ զեկույցի տեղեկատվությունը կրում է պարզաբանող կամ ընդհանրացնող բնույթ, կրում է նորույթ, արտացոլում է ժամանակակից խնդիրների վերաբերյալ որոշակի տեսակետ:

Հաղորդումը զեկույցներից և ռեֆերատներից տարբերվում է ոչ միայն տեղեկատվության քանակով, այլև իր բնույթով. հաղորդման մեջ ուսումնասիրվող հարցը լրացվում է փաստական կամ վիճակագրական նյութերով: Առաջադրանքը հնարավոր է ներկայացնել գրավոր, այն կարող է ներառել տեսողական տարրեր (նկարագրողումներ, ցուցադրություններ):

Հաղորդումը ներկայացնելու համար տրվում է մինչև 5 րոպե ժամանակ:

Ուսանողի դերը.

- հավաքել և ուսումնասիրել թեմայի վերաբերյալ գրականությունը,
- կազմել հաղորդման պլանը կամ գրաֆիկական կառուցվածքը,
- ընդգծել հիմնական հասկացությունները,
- տեքստի մեջ մուտքագրել ուսումնասիրության առարկան բնութագրող լրացուցիչ տվյալներ,
- տեքստը ներկայացնել գրավոր (եթե անհրաժեշտ է),
- ժամանակին հանձնել դասախոսին՝ ստուգելու համար:

Գնահատման չափանիշներ.

- թեմայի արդիականությունը,
- թեմային բովանդակության համապատասխանությունը,

- նյութի խորքային ուսումնասիրությունը,
- աղբյուրների գրագետ և ամբողջական օգտագործումը,
- տեսողական տարրերի առկայությունը:

5. ՌԵՖԵՐԱՏԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ

Ռեֆերատն ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքի տեսակ է, որը պարունակում է տեղեկատվություն, որը լրացնում և զարգացնում է լսարանում ուսումնասիրվող հիմնական թեման և այն ավելի ծավալուն է, քան հաղորդումը: Առաջատար տեղը զբաղեցնում են մասնագիտական հետաքրքրություն ներկայացնող այն թեմաները, որոնք նորության տարրեր են պարունակում: Ռեֆերատը կարող է ներառել մի քանի աղբյուրների վերլուծություն և հիմք ծառայել սեմինարների, կոնֆերանսների ժամանակ կոնկրետ թեմայի վերաբերյալ զեկույցի համար:

Ռեֆերատը ներկայացնելու ժամանակը 7-10 րոպե է:

«Ռեֆերատ» բառը (լատիներեն *referre* հաղորդել, զեկույցել) նշանակում է ցանկացած հարցի կամ թեմայի բովանդակության բանավոր կամ գրավոր հակիրճ ներկայացում, որը հիմնված է տեղեկատվության քննադատական վերլուծության վրա:

Ռեֆերատ պատրաստելիս պետք է պահպանել հետևյալ կանոնները.

- Որոշել ռեֆերատի նպատակը: Պետք է հիշել, որ ռեֆերատը կարդալու են նաև ուրիշները: Ուստի անընդհատ ինքներդ ձեզ հարց տվեք, թե գրվածը պարզ կլինի՞ ուրիշների համար, ինչ հետաքրքիր ու նոր բաներ նրանք կգտնեն ձեր աշխատանքում:

- Հստակ ձևակերպել թեման կամ խնդիրը: Այն չպետք է շատ ընդհանուր լինի:

- Գտել համապատասխան գրականություն ընտրված թեմայի վերաբերյալ: Կազմել գրականության ցանկ, որը պետք է կարդալ:

Միայն նախնական նախապատրաստությունից հետո պետք է սկսել ռեֆերատ գրելը: Առաջին հերթին պետք է կազմել պլանը, դրա մեջ առանձնացրել մասերը:

Ներածության մեջ պետք է ներկայացվի ռեֆերատի նպատակն ու խնդիրները, տվյալ թեմայի արդիականությունն ու կարևորությունը, թեմայի ընտրության պատճառները, գրականության տեսությունը:

Հիմնական մասը. Բաժինները, գլուխները, պարբերությունները պետք է ուղղված լինեն թեմայի առանցքային կետերի ուսումնասիրությանը: Ուսումնասիրված գրականության բովանդակության ներկայացումը ենթադրում է դրա քննադատական և տրամաբանական վերլուծություն:

Ռեֆերատի հիմնական մասի յուրաքանչյուր բաժին ենթադրում է թեմայի առանձին հարցի մանրամասն ուսումնասիրություն և տեքստային նյութի կառուցվածքի հետևողական ներկայացում՝ աղբյուրների պարտադիր հղումներով: Ընդհանուր առմամբ, հիմնական մասի բովանդակությունը պետք է արտացոլի առանձին հեղինակների դիրքորոշումները, այդ դիրքորոշումների համեմատական բնութագրերը՝ ընդգծելով ուսումնասիրության համար ընտրված թեմայի շուրջ դիսկուրսի հիմնական խնդիրները: Ուսանողը պետք է լավ տիրապետի հեղինակային տեքստի հիմնական հասկացություններին և կատեգորիաներին: Վերլուծված նյութի էությունը ավելի լավ ներկայացնելու համար այն կարելի է պատկերել աղյուսակներով, գրաֆիկներով, համեմատություններով, մեջբերումներով:

Եզրակացություն. Եզրակացության մեջ ռեֆերատի հեղինակը պետք է ձևակերպի անձնական դիրքորոշում ուսումնասիրված խնդրի վերաբերյալ և առաջարկի դրա լուծման սեփական ուղիները: Նպատակահարմար է թեմայի շուրջ ընդհանուր եզրակացություններ անել և ևս մեկ անգամ մատնանշել դրա արդիականությունն ու սոցիալական նշանակությունը:

Օգտագործված աղբյուրների և գրականության ցանկ:

Ռեֆերատը կարելի է սկսել վառ, տպավորիչ փաստի հայտարարությամբ, որը պարզաբանման կարիք ունի: Այնուհետև, շարադրանքը պետք է անցնի պարզից դեպի բարդ: Մանրամասների վրա կանգ մի՛ առեք: Ռեֆերատի հիմնական պահանջը ընթերցողի համար առավելագույն օգուտն է՝ նվազագույն ինֆորմացիայով:

Ռեֆերատ գրելը ուսանողների ուսուցման ձևերից մեկն է, որն ուղղված է ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի կազմակերպմանն ու աշխատանքի ինքնուրույնության բարձրացմանը և այդ աշխատանքի նկատմամբ վերահսկողության ուժեղացմանը:

Ռեֆերատ գրելու նպատակն է ուսանողների մեջ սերմանել գրականության հետ ինքնուրույն աշխատելու հմտություններ, որպեսզի դրանց վերլուծության և ընդհանրացման հիման վրա ուսանողները կարողանան կատարել տեսական և գործնական բնույթի իրենց հիմնավորված եզրահանգումները:

Ի տարբերություն տեսական սեմինարների, որոնց ընթացքում ուսանողը ձեռք է բերում մասնավորապես իր դատողություններն արտահայտելու և այլ հեղինակների կարծիքները բանավոր ներկայացնելու հմտություններ, ռեֆերատ գրելը նրան նույնը ավելի լավ անելու հմտություններ կտա, բայց արդեն գրավոր գրագետ լեզվով ու ոճով:

Ուսումնական գործընթացում բովանդակությունից և նպատակից կախված՝ ռեֆերատները կարելի է բաժանել երկու հիմնական խմբի (տեսակի)՝ գիտ-հետազոտական և տեղեկատվական:

Գիտա-հետազոտական ռեֆերատ. Նման ռեֆերատ գրելիս ուսանողը պետք է ուսումնասիրի և համառոտ ներկայացնի տվյալ ուսումնասիրվող թեմայի վերաբերյալ գրականության մեջ առկա դատողությունները, վիճահարույց խնդիրները, և ներկայացնի սեփական տեսակետն այս խնդրի վերաբերյալ՝ իր համապատասխան հիմնավորումներով:

Գրավոր ռեֆերատների հիման վրա հնարավոր է կազմակերպել ուսանողների համար «կլոր սեղաններ»: Նման դեպքերում կարող է ներկայացվել այն ուսանողի զեկույցը, որը դասավանդողի կողմից ճանաչվել է լավագույնը, որին կհաջորդի տվյալ խնդրի քննարկումը ուսանողների ողջ խմբի կողմից:

Տեղեկատվական ռեֆերատ: Նման ռեֆերատի տարատեսակները կարող են լինել.

1) որևէ գրքի, մենագրության, այլ հրապարակման (կամ դրանց մասերի) հիմնական դրույթների ամփոփում, որը որպես կանոն նոր է հրատարակված, և պարունակում է դասընթացի շրջանակում ուսումնասիրվող թեմային առնչվող նյութեր: Այն ռեֆերատները, որոնց բովանդակությունը կարող է ճանաչողական հետաքրքրություն առաջացնել այլ ուսանողների մոտ, խորհուրդ է տրվում լսել դրանց հեղինակների զեկույցները ուսումնական խմբերում:

2) տարբեր ամսագրերում կամ ժողովածուներում (գիտական աշխատություններ, գիտական նշումներ և այլն) հրապարակված կոնկրետ խնդրի (թեմայի) վերաբերյալ հոդվածների ընտրություն և բովանդակության համառոտ շարադրում:

Նման ռեֆերատը կարելի է համարել նաև ավարտական աշխատանքի սկզբնական փուլ:

Ռեֆերատի թեմաները որոշում է դասընթացը վարող դասախոսը: Գրականությունը առաջարկվում է կա՛մ դասախոսի կողմից, կա՛մ ինքնուրույն ընտրվում է ուսանողի կողմից, ինչը հանդիսանում է ինքնուրույն աշխատանքի տարրերից մեկը:

Ռեֆերատի ծավալը պետք է լինի 15-20 համակարգչային շարվածքով էջի սահմաններում: Ռեֆերատ պատրաստելիս պետք է առաջնորդվել ավարտական աշխատանքների համար սահմանված կանոններով:

Որպեսզի ուսանողը ռեֆերատ գրի և այն պաշտպանի դասախոսի կամ խմբի առջև, նա պետք է տիրապետի ռեֆերատ գրելու բոլոր կանոններին, պատրաստի բանավոր խոսք և կարողանա պատասխանել դասախոսի և ունկնդիրների ռեֆերատի թեմայի շուրջ տրվող հարցերին:

Ուսանողի դերը. նույնական է հաղորդման պատրաստման գործում ուսանողի ունեցած դերին, բայց ունի առանձնահատկություններ՝

- կապված գրականության ընտրության (հիմնական և լրացուցիչ),
- տեղեկատվության ուսումնասիրություն (հասկանալ սկզբնաղբյուրների նյութերի տրամաբանությունը, ընտրել հիմնական նյութը, կատարել եզրահանգումներ),
- ռեֆերատի ներկայացում սահմանված ձևով:

Գնահատման չափանիշներ.

- թեմայի արդիականությունը,
- թեմայի բովանդակության համապատասխանությունը,
- նյութի ուսումնասիրության խորությունը,
- աղբյուրների օգտագործման գրագիտությունը և ամբողջականությունը,

- ռեֆերատին ներկայացվող պահանջներին համապատասխանությունը:

6. ԲՆԱԳՐԻՑ (ՀՈՂՎԱԾՆԵՐ, ՄԵՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ԴԱՍՍԱԳՐՔԵՐ, ԳՐՔԵՐ ԵՎ ԱՅԼՆ)

ՀԱՄԱՌՈՏԱԳԻՐ ԳՐԵԼԸ

Այն ուսանողի արտալսարանային ինքնուրույն աշխատանքի տեսակ է, որը նպատակ ունի ավելի հակիրճ ձևով ստեղծել համառոտագրություն՝ ակնարկ՝ դասընթացի մեջ պարունակվող տեղեկատվության վերաբերյալ: Համառոտագիրը պետք է արտացոլի սկզբնաղբյուրի հիմնական դրույթները, գիտական նորույթը, որը ներկայացրել է նրա հեղինակը, աշխատանքի հիմնական մեթոդաբանական դրույթները, փաստարկները, ապացուցման փուլերը և եզրակացությունները:

Համառոտագրի արժեքը մեծապես բարձրանում է, եթե ուսանողն իր մտքերն արտահայտում է իր բառերով, հակիրճ ձևով:

Համառոտագիրը պետք է սկսվի սկզբնաղբյուրի ռեկվիզիտներով (հեղինակի անուն, ազգանունը, ստեղծագործության լրիվ անվանումը, հրատարակման վայրն ու տարեթիվը): Հատկապես կարևոր մասերը, օրինակները գունավոր ընդգծվում են, շրջանակի մեջ առնում՝ ուշադրությունը կենտրոնացնելու և դրանք ավելի լավ հիշելու համար:

Աշխատանքը կատարվում է գրավոր: Աշխատանքի հիմնական դրույթներն ու եզրակացությունները պետք է հնչեն կարճ բանավոր զեկույցի տեսքով (3-4 բույս) տեսական և գործնական պարապմունքների շրջանակներում: Վերահսկողությունը կարող է իրականացվել նաև դասախոսի համառոտագրությունների ստուգման ձևով:

Ուսանողի դերը.

- կարդալ սկզբնաղբյուրը, ընտրել հիմնականը և երկրորդականը,
- ստեղծել տրամաբանական կապեր թեմայի տարրերի միջև,
- գրել միայն այն, ինչ լավ է ընկալվել,
- ընդգծել բանալի բառերն ու հասկացությունները,
- փոխարինել տեքստի բարդ շրջադարձերը ավելի հակիրճ բառերով,
- մշակել և կիրառել պայմանական հապավումների սեփական համակարգը:

Գնահատման չափանիշներ.

- համառոտագրի բովանդակության համապատասխանությունը պլանին,
- հիմնական դրույթների արտացոլումը, հեղինակի աշխատանքի արդյունքները, եզրակացությունները.
- պարզությունը, ուսանողի մտքերի ներկայացման հակիրճությունը,
- սխեմաների առկայությունը, հատկապես կարևոր տեղեկատվության գրաֆիկական ընդգծումը,
- ձևակերպման պահանջներին համապատասխանությունը,
- ներկայացման գրագիտությունը,
- ժամանակին ներկայացնելը:

7. ԷՍՍԵԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ

Էսսեն ուսանողների արտալսարանային ինքնուրույն գրավոր աշխատանքի տեսակ է. որևէ թեմայի վերաբերյալ կարճ և ազատ շարադրանք, որը մեկնաբանվում է սուբյեկտիվ և սովորաբար թերի: Էսսեի թեման պետք է լինի արդիական՝ ընդգրկելով դասընթացի ուսումնասիրության ոլորտում առկա խնդիրները: Ուսանողը պետք է բացահայտի ոչ միայն խնդրի էությունը, բերի տարբեր տեսակետներ, այլև արտահայտի իր սեփական տեսակետը դրանց վերաբերյալ: Աշխատանքի այս տեսակը պահանջում է, որ ուսանողը կարողանա հստակ արտահայտել իր տեսակետը, շարադրել իր մտքերը գրավոր՝ տրամաբանական դատողությունների միջոցով:

Էսսեն, որպես կանոն, խնդիր ունի լուծելու դասընթացի կրթական կամ գիտական հետաքրքրությունների ոլորտին առնչվող խնդիրներից մեկը, որի հիման վրա ուսանողն ինքն է ձևակերպում թեման: Թեման ուսումնասիրելիս նա պետք է ցույց տա խնդրի լուծման մոտեցման ինքնատիպությունը, առաջարկվող գաղափարների իրատեսությունը, օգտակարությունն ու նշանակությունը, պատկերավորությունը, ներկայացման գեղարվեստական ինքնատիպությունը:

Էսսեն կարող է ներկայացվել գործնական պարապմունքներին, ուսանողական աշխատանքների մրցույթներին, գիտաժողովներին:

Ուսանողի դերը.

- ուշադիր կարդալ առաջադրանքը և ձևակերպել ոչ միայն արդիական, այլ նաև օրիգինալ և հետաքրքիր բովանդակությամբ թեմա,
- ընտրել և ուսումնասիրել թեմայի վերաբերյալ աղբյուրները, դրանցում պարունակվող տեղեկատվությունը,
- ընտրել հիմնականը և երկրորդականը,
- կազմել էսսեի պլան,
- հակիրճ, բայց տարողունակ բացահայտել խնդրի բովանդակությունը և դրա լուծման իր մոտեցումները,
- պատրաստել և ներկայացնել էսսեն ժամանակին:

Գնահատման չափանիշներ.

- նորույթը, գաղափարի ինքնատիպությունը և սեփական մոտեցումը,
- առաջարկվող գաղափարի օգտակարությունն ու իրատեսությունը,
- այս գաղափարի իրականացման նշանակությունը, ընդգրկման լայնությունը,
- գեղարվեստական արտահայտչականությունը, ներկայացման ձևը,
- ներկայացման գրագիտությունը,
- ժամանակին ներկայացնելը:

8. ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ /ԿԱՐԾԻՔ ԳՐԵԼԸ

Այն ուսանողների արտալսարանային ինքնուրույն աշխատանքի տեսակ է, որը սկզբնաղբյուրի վերաբերյալ (գիրք, հոդված, էսսե և այլն) քննադատականակնարկ է: Գրախոսության մեջ ուսանողը պետք է անպայման ցույց տա հետազոտության այն ոլորտը, որին նվիրված է աշխատանքը, դրա տարբերակիչ առանձնահատկությունները առկա նմանատիպ հրապարակումներից, աշխատանքի դրական կողմերն ու թերությունները, հեղինակի ներդրումը ուսումնասիրվող խնդիրների զարգացման գործում, գաղափարների ինքնատիպությունը, մոտեցումները, շարադրման ոճը: Կատարված աշխատանքը կարող է ներկայացվել գործնական պարապմունքին կամ ստուգվել դասախոսի կողմից:

Ուսանողի դերը

- ուշադիր ուսումնասիրել տեղեկատվությունը,
- կազմել գրախոսության պլանը,
- քննադատական գնահատական տալ գրախոսվող տեղեկատվությանը,
- ձևավորել կարծիքը և ներկայացրել այն սահմանված ժամկետում:

Գնահատման չափանիշներ.

- գրախոսության բովանդակալից լինելը,
- ուսանողի անձնական կարծիքի արտահայտումը գրախոսվող աղբյուրի վերաբերյալ,
- ձևավորման պայմանների համապատասխանությունը,
- շարադրման և ներկայացման գրագիտությունը,
- գրախոսությունը ժամանակին ներկայացնելը:

9. ԱՆՈՏԱԳԻԱՆԵՐ ԳՐԵԼԸ ԿԱՄ ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Սա ուսանողների արտալսարանային ինքնուրույն աշխատանքի տեսակ է գրքի, հոդվածի, ձեռագրի համառոտ նկարագրություն գրելու վերաբերյալ: Այստեղ ներկայացվում է աշխատանքի հիմնական բովանդակությունը, տեղեկատվություն է տրամադրվում լսարանի մասին, որի համար այն նախատեսված է: Անոտացիաներ կազմելու աշխատանքը օգնում է կողմնորոշվել նույն թեմայով մի շարք աղբյուրներում, ինչպես նաև պատրաստել գրականության ակնարկ:

Ուսանողը պետք է թվարկի հեղինակի բարձրացրած հիմնական մտքերը, խնդիրները, նրա եզրակացությունները, առաջարկությունները, որոշի տեքստի նշանակությունը:

Անոտացիան կարող է ներկայացվել գործնական պարապմունքին կամ ստուգվել դասախոսի կողմից:

Ուսանողի դերը.

- ուշադիր ուսումնասիրել տեղեկատվությունը,
- կազմել անոտացիայի պլան,

- համառոտ ցույց տալ ծանոթագրված տեղեկատվության հիմնական բովանդակությունը,
- պատրաստել անոտացիան և ներկայացնել այն սահմանված ժամկետում:

Գնահատման չափանիշներ`

- անոտացիայի բովանդակությունը,
- սկզբնաղբյուրի հիմնական դրույթների ճշգրիտ փոխանցումը,
- ձևավորման պայմանների համապատասխանությունը,
- ներկայացման գրագիտությունը,
- անոտացիան ժամանակին ներկայացնելը:

10. ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՌՈՏԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԿԱԶՄԵԼԸ

Այն ուսանողի արտալսարանային ինքնուրույն աշխատանքի տեսակ է, որը իրենից ներկայացնում է դասախոսության կամ գրքի վերաբերյալ համառոտ տեղեկատվության ստեղծումն է, որն ամփոփում և արտացոլում է դասախոսությունների և դասագրքերում առկա նյութի էությունը: Հիմնական համառոտագրությունը նախատեսված է ընդգծելու ուսումնասիրության հիմնական օբյեկտները, նրանց տալ համառոտ նկարագրություն` օգտագործելով սիմվոլներ, արտացոլել կապը այլ տարրերի հետ:

Համառոտագրության նպատակն է հեշտացնել մտապահումը: Դրա կազմման ժամանակ օգտագործվում են տարբեր հասկացություններ, տերմիններ, նշաններ, հղումներ: Համառոտագրությունը դասապրոցեսին պատրաստվելու և դասերը ներկայացնելու լավագույն ձևերից մեկն է: Թեմաների համար համառոտագրություն կազմելը հատկապես արդյունավետ է այն ուսանողների համար, ովքեր դասերին նախապատրաստվելիս բախվում են ծավալով մեծ տեղեկատվության հետ և չունենալով հիմնականը երկրորդականից տարանջատելու, հիմնականը ընդգծելու հմտություններ, դժվարանում են այն հիշել: Համառոտագրությունը կարող է ներկայացվել փոխկապակցված երկրաչափական ձևերի համակարգով, որը պարունակում է կենտրոնացված տեղեկատվության բլոկներ տրամաբանական սանդուղքի քայլերի

տեսքով, լրացուցիչ տարրերով նկարչություն: Թեմայի վերաբերյալ համառոտագրություն կազմելու առաջադրանքը կարող է լինել և՛ պարտադիր, և՛ լրացուցիչ:

Հարցման ընթացքում կարող են ստուգվել ուսանողի պատասխանի որակի կամ այլ ուսանողների կողմից դրա կիրառման արդյունավետության վերաբերյալ նշումները, կամ սեմինարների շրջանակներում կարող է անցկացվել նշումների միկրոմրցույթ, հետևյալ սկզբունքներով, թե որն է դրանցից ավելի հակիրճ, բայց տարողունակ և բովանդակալից:

Ուսանողի դերը.

- ուսումնասիրել թեմայի նյութերը, տարանջատել հիմնականը և երկրորդականը,
- ստեղծել տրամաբանական կապեր թեմայի տարրերի միջև,
- հակիրճ ներկայացնել տարրերի բնութագրերը,
- ընտրել համառոտագրման ձևը՝ հիմնական տեղեկատվությունը ընդգծելու և աշխատանքի կառուցվածքում ցուցադրելու համար,
- ավարտել աշխատանքը և ներկայացնել այն ժամանակին,

Գնահատման չափանիշներ՝

- թեմայի բովանդակությանը համապատասխանությունը,
- տեղեկատվության ճիշտ կառուցումը,
- ներկայացված տեղեկատվության տրամաբանական կապի առկայությունը,
- ձևավորման պայմաններին համապատասխանությունը,
- ներկայացման ճշգրտությունը և գրագիտությունը,
- աշխատանքները ժամանակին ներկայացնելը:

11. ՏԵՐՄԻՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆԻ ԿԱԶՄՈՒՄԸ

Ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքի տեսակ, որն իրականացվում է թեմայի ուսումնասիրության ժամանակ հանդիպող տերմինների, անհասկանալի բառերի և արտահայտությունների ընտրությամբ և համակարգմամբ: Ինքնուրույն աշխատանքի

այս ձևը ուսանողի մոտ զարգացնում է թեմայի հիմնական հասկացությունները ընդգծելու և դրանք ձևակերպելու կարողություն:

Այն կազմվում է գրավոր, այբբենական կարգով, ներառում է տերմինների, բառերի և հասկացությունների անվանումն ու նշանակությունը:

Ուսանողի դերը՝

- կարդալ սկզբնաղբյուրը, ընտրել հիմնական տերմինները, անհասկանալի բառերը,
- գրել հասկացությունների հիմնական սահմանումները կամ վերծանումը,
- քննադատաբար անդրադառնալ ընտրված սահմանումներին և փորձել փոփոխել դրանք (պարզեցնել ավելորդությունը և կրկնությունը վերացնելու առումով).
- ավարտել աշխատանքը և ներկայացնել այն մինչև սահմանված ժամկետը:

Գնահատման չափանիշներ՝

- տերմինների համապատասխանությունը թեմային,
- տերմինների բազմակողմ մեկնաբանությունը և դրանց մեկնաբանության կոնկրետացումը՝ համաձայն ուսումնասիրող դասընթացի առանձնահատկություններին,
- ձևավորման պայմաններին համապատասխանությունը,
- աշխատանքի ժամկետների համապատասխան ներկայացնելը:

12. ԹԵՄԱՅԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԱՄՓՈՓ ԱՂՅՈՒՍԱԿԻ ԿԱԶՄՈՒՄ

Սա ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքի տեսակ է ծավալուն տեղեկատվության համակարգման համար, որը ընդհանրացվում է աղյուսակի շրջանակներում:

Աղյուսակի կառուցվածքի ձևավորումը արտացոլում է ուսանողի նյութը համակարգելու կարողությունը և զարգացնում է տեղեկատվության կառուցման նրա հմտությունները:

Աղյուսակի շրջանակներում տեսողական ձևով ցուցադրվում են թե՛ մեկ թեմայի բաժինները (միակողմանի նյութ) և թե՛ տարբեր թեմաների բաժինները (բազմապլան նյութ): Նման աղյուսակները ստեղծվում են որպես օգնություն մեծ քանակությամբ տեղեկատվության ուսումնասիրության համար՝ ցանկանալով դրան տալ հիշելու լավագույն ձևը: Առաջադրանքների այս ձևը հաճախ կրում է պարտադիր բնույթ, իսկ դրա որակը գնահատվում է գիտելքների ստուգման գործընթացում: Նմանատիպ առաջադրանքները ներկայացվում են գրավոր:

Ուսանողի դերը.

- ուսումնասիրել թեմայի վերաբերյալ տեղեկատվությունը,
- ընտրել աղյուսակի արդյունավետ ձևը,
- ներկայացնել տեղեկատվությունը հակիրճ ձևով և դրանով լրացնել աղյուսակի հիմնական սյունակները.
- օգտագործելով պատրաստի աղյուսակը՝ արդյունավետորեն պատրաստվել տվյալ թեմայի գնահատմանը:

Գնահատման չափանիշներ՝

- բովանդակության համապատասխանությունը թեմային,
- աղյուսակների տրամաբանական կառույցը,
- տեղեկատվության ճիշտ ընտրությունը,
- աղյուսակի կառուցվածքին ներկայացվող պահանջների պահպանումը,
- տեղեկատվության ներկայացման ընդհանրացնող (համակարգող, կառուցվածքային, համեմատական) բնույթի առկայությունը,
- աշխատանքները ժամանակին ներկայացնելը:

13. ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ/ԲԻԶՆԵՍ ԽԱՂԵՐ

Ուսանողական գործնական /բիզնես խաղերի անցկացման հիմնական նպատակն է ուսանողների մեջ սերմանել հատուկ խնդիրներ լուծելու հմտություններ և գործնական փորձ ձեռք բերել ընթացակարգային խնդիրների լուծման գործում՝ հիմնված

կոնկրետ բիզնես իրավիճակների ստեղծման վրա, որոնք հնարավորինս մոտ են իրական կյանքի պայմաններին:

Բիզնես խաղը ներառում է խմբում առավելագույն թվով ուսանողների մասնակցություն և նրանց միջև որոշակի դերերի բաշխում:

Բիզնես խաղի անցկացման ժամանակ դերային առումով չափազանց մեծ է դասավանդողի դերը, մասնակցությունը, ինչպես բիզնես խաղի նախապատրաստման, այնպես էլ բուն խաղի ժամանակ, որը արտահայտվում է հետևյալում.

- ուսանողների դերի որոշում և նշանակում՝ ըստ ուսանողների ցանկության,
- համապատասխան դերի ճիշտ կատարման համար՝ անհրաժեշտ մեթոդական և նորամատիվային աջակցության ցուցաբերում,
- բիզնես խաղի ժամանակ ուսանողի դերի վերլուծություն,
- ուսանողների ուշադրության հրավիրումը՝ խաղի ժամանակ ունեցած բացթողումների վրա:

Վերջում դասավանդողը պարտավոր է ամփոփել բիզնես խաղի արդյունքները:

14. ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ ԳԻՏԱԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎՆԵՐԻ

Ուսանողական գիտական ժողովներին մասնակցելը նպատակ ունի ուսանողին հնարավորություն տալ ձեռք բերելու գիտական աշխատանքի հմտություններ, հրապարակայնորեն արտահայտելու իր տեսական եզրակացությունները, եզրահանգումները՝ հիմնված տարբեր հեղինակների գիտական և տեսական գրականության մեջ արտահայտված կարծիքների խոր ուսումնասիրության և ընդհանրացման, ինչպես նաև կարգավորող նյութերի և պրակտիկայի վերլուծության վրա:

Ուսանողների մասնակցությունը նման գիտաժողովներին չի ենթադրում զանգվածային բնույթ: Ուսանողների ներգրավվածության ինքնուրույն աշխատանքի այս ձևում իրականացվում է ուսանողական աշխատանքների՝ ռեֆերատ, հետազոտական, ավարտական, խմբում լավագույն ճանաչելու հիման վրա:

Գիտաժողովների զեկույցի հիմքում անշուշտ տարբեր ռեֆերատների, հետազոտական և ավարտական աշխատանքների նյութերն են, բայց քանի որ զեկույցը շարադրանքի բանավոր ներկայացումն է, այն չի կարող վերածվել այդ աշխատանքների վերապատմության: Բացի այդ, պետք է ի նկատի ունենալ, որ գիտաժողովների ժամանակ զեկուցման ժամանակը խիստ սահմանափակ է (ոչ ավել քան 10-15 րոպե), ուստի նախապես ուղարկված նյութերը միշտ ներկայացնում են միայն զեկույցի հիմքը, բայց ոչ նրա բովանդակությունը:

Գիտաժողովների զեկույց ներկայացնել ենթադրում է նյութերի մանրակրկիտ ընտրություն՝ ըստ նրանց արդիականության, տարակարծությունների կամ նորույթի և գիտական ոլորտում թերի ուսումնասիրվածության:

Այս առումով, ուսանողի զեկույցից հետո, երբ ունկնդիրների ուշադրությունը հրավիրվում է խնդրի արդիականության վրա, հաջորդիվ պետք է ներկայացվեն գիտական բնույթի դրույթներ, որոնք հաստատված են գիտական գրականության մեջ արտահայտված տեսակետների վերլուծությամբ: Չեկույցում գիտական բնույթի դրույթներ պետք է լինեն ճիշտ և ապացուցելի (հաստատուն):

Ուսանողական գիտական կոնֆերանսերում զեկուցող ուսանողը պետք է պատրաստ լինի այն հարցերին, որոնք իրեն կտան ունկնդիրները, ինչը անհրաժեշտ է դարձնում զեկույցին պատրաստվելիս ուշադիր դիտարկել դրանում արտահայտված դիրքորոշումների համար լրացուցիչ փաստարկները:

Չեկույցի հիմնական առանձնահատկությունը կայանում է նրանում, որ ուսանողի առջև խնդիր է դրված ցուցադրել իր հոբետորությունը, 7-10 րոպեում ուսումնասիրած նյութերի հիմնական դրույթները համառոտ ներկայացնելու և տրվող հարցերին պատասխանելու կարողությունը:

Չեկույցի պատրաստվելու և ներկայացնելու գործընթացը հնարավորություն է տալիս ուսանողներին պատրաստել ցուցադրական նյութեր, որոնք կցուցադրեն տեսողական նյութերի և տեղեկատվական տեխնոլոգիաներից օգտվելու իր կարողությունները:

Զեկույցը՝ որպես խմբի հետ շփման ազատ ձև հնարավորություն է տալիս ուսանողին մտածելու խմբի հետ հետադարձ կապի ստեղծման մասին, հարցեր տալու, խնդրել խմբի ուսանողներին արտահայտելու իրենց կարծիքը գեկույցի թեմայի մասին, փոքր քննարկումներ կազմակերպելու:

15. ՀԱՐՑԱԹԵՐԹԻՎՆԵՐԻ ԵՎ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑԻ ՀԱՐՑԵՐԻ ԿԱԶՄՈՒՄ, ԶՐՈՒՅՑՆԵՐԻ ԱՆՑԿԱՑՈՒՄ

Տվյալ առաջադրանքների կատարումը ուսանողներից պահանջում է զարգացած քննադատական մտածողություն՝ տեղեկատվությունն ընկալելու, այն գլխավոր և երկրորդական տարրերի բաժանելու համար, ինչպես նաև լակոնիկ ձևով մտքերը ձևավորելու և այն հարցի ձևով ներկայացնելու կարողություն:

Բացի այդ, ուսանողի կողմից մշակված հոգեախտորոշիչ գործիքների օգտագործումը պահանջում է ունենալ հաղորդակցման, ընկալման և ինտերակտիվ հմտություններ:

Հարցաթերթը բանավոր (կամ գրավոր, կամ առցանց) հաղորդակցման հիման վրա առաջնային սոցիալ-հոգեբանական տեղեկատվության ստացման մեթոդաբանական գործիք է և իրենից ներկայանցում է հարցերի կազմ՝ նախապես կազմված հարցերին պատասխանելու համար:

Հարցազրույցը սոցիալական հոգեբանության մեթոդներից մեկն է, որը պարունակում է տեղեկատվություն՝ նախապես ձևակերպված հարցերի պատասխանների տեսքով:

Զրույցը մեթոդ է, որը ապահովում է հոգեբանական տեղեկատվության ուղղակի կամ անուղղակի ստացում բանավոր հաղորդակցության միջոցով: Առաջադրանքը պետք է պարունակի ոչ պակաս քան 10 հարց:

Առաջադրանքը կարող է պլանավորվել մեկ թեմայի ուսումնասիրության շրջանակում կամ գիտահետազոտական ուսումնասիրության ժամանակ:

Ուսանողը պարտավոր է.

- ուսումնասիրել թեմայի մասին եղած տեղեկատվությունը,

- մշակել հարցաթերթիկը, կազմակերպել հարգագրույց կամ զրույց,
- կատարել առաջադրանքը և այն ներկայացնել ժամանակին:

Գնահատման չափանիշները.

- հարցերի համապատասխանությունը թեմային,
- բոլոր հարցերի լուսաբանումը,
- հարցերի կոռեկտ և ճիշտ ձևակերպումը,
- պահանջների կատարման համապատասխանությունը,
- աշխատանքի ժամանակին ներկայացնելը

16. ՏԵՄԱՍԱՀԻԿՆԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ

Սա ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի՝ տեսողական-ցուցադրական առաջադրանքի ձև է, որն իրականացվում է PowerPoint համակարգչային ծրագրի միջոցով: Աշխատանքի այս տեսակը պահանջում է ուսանողի նյութերի հավաքագրման հմտությունների համակարգում, տեղեկատվության համակարգում, մշակում, ուսումնասիրվող նյութի համառոտ ներկայացում՝ էլեկտրոնային ձևով: Այսինքն՝ ցուցադրվող նյութերի ստեղծումը ընդլայնում է ուսումնական տեղեկատվության մշակման և ներկայացման մեթոդներն ու միջոցները, ձևավորում ուսանողների համակարգչային կարողությունները:

Ներկայացման նյութերը ուսանողը պատրաստում է սլայդների տեսքով՝ օգտագործելով PowerPoint ծրագիրը: Որպես պրեզենտացիայի նյութեր կարող են ներկայացվել ցանկացած տիպի արտալսարանային ինքնուրույն աշխատանքների արդյունքները՝ ներկայացման ռեժիմին համապատասխան ձևաչափով:

Առաջադրանքի ձևերից մեկը կարող է լինել ռեֆերատ-ներկայացումը: Ինքնուրույն աշխատանքի կատարման այս ձևը տարբերվում է շարադրություն կամ զեկույց գրելուց նրանով, որ ուսանողը իր հետազոտությունների արդյունքները ներկայացնում է պրեզենտացիայի տեսքով: Ուսանողը մի շարք սլայդների միջոցով փոխանցում է իր հետազոտական թեմայի բովանդակությունը, դրա հիմնական խնդիրն ու նշանակությունը: Սլայդները թույլ են տալիս զգալիորեն կառուցապատել նյութի

բովանդակությունը և միննույն ժամանակ կենտրոնանալ դրա ներկայացման տրամաբանության վրա: Պրեզենտացիայի ժամանակ սահմանվում են նպատակներն ու խնդիրները և ձևակերպվում են դրանց լուծման հավանական մոտեցումները:

Պրեզենտացիայի սլայդները պետք է պարունակեն ներկայացվող նյութի տրամաբանական կառուցվածքը: Աշխատանքը կատարելիս ուսանողը կարող է օգտագործել քարտեզներ, գծապատկերներ, ձայնային ուղեկցություն, լուսանկարներ, գրաֆիկներ, սխեմաներ և այլն: Յուրաքանչյուր սլայդ պետք է լինի ծանոթագրված, այսինքն՝ այն պետք է ուղեկցվի համառոտ բացատրությամբ, թե ինչ է պատկերում: Շնորհանդեսի ընթացքում ուսանողը հնարավորություն ունի մեկնաբանություններ անելու՝ բանավոր լրացնել սլայդների նյութը: Ռեֆերատի շնորհանդեսից հետո ուսանողը պետք է անձնական գնահատական տա ուսումնասիրված խնդրին և պատասխանի տրվող հարցերին:

Ուսանողի դերը.

- ուսումնասիրել թեմայի վերաբերող նյութերը՝ առանձնացնելով հիմնականն ու երկրորդականը,
- ստեղծել տրամաբանական կապ թեմայի տարրերի միջև,
- համառոտ ներկայացնել տարրերի բնութագրերը,
- ընտրել հղման ազդանշանները՝ հիմնական տեղեկատվությունն ընդգծելու և աշխատանքի կառուցվածքում ցուցադրելու համար
- ավարտել աշխատանքը և ներկայացնել այն ժամանակին:

Գնահատման չափանիշներ.

- թեմայի բովանդակության համապատասխանությունը,
- տեղեկատվության ճիշտ կառուցվածքը,
- ներկայացված տեղեկատվության տրամաբանական կապի առկայությունը,
- գեղեցիկ դիզայնը կառուցվածքը՝ պահանջներին համապատասխան,
- աշխատանքի ժամանակին ներկայացնելը:

17. ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ

Աշխատանքի այս ձևը ենթադրում է խնդրի ինքնուրույն ձևակերպում և լուծում կամ բարդ խնդրի լուծում՝ դասախոսի անմիջական ղեկավարությամբ, որպեսզի ապահովեն արդյունավետ ստեղծագործական արդյունքներ և ձևավորեն արդյունավետ և պրակտիկ գիտելիքներ (գիտելիք-փոխակերպումներ): Այս առաջադրանքները կարող են կատարվել դասընթացի շրջանակներում ձևավորված խմբակների ժամանակ կամ պլանավորվել անհատական ձևով և պահանջում են համապատասխան պատրաստվածություն և մեթոդական ապահովվածություն: Դասախոսի և ուսանողի դերը այս դեպքում բավականին բարդանում է, քանի որ այդ առաջադրանքների նպատակը ուսանողի մոտ հետազոտական և գիտական մտածողության և հմտությունների ձևավորումն է: Նման առաջադրանքները ոչ բոլոր ուսանողները կարող են կատարել, դրանք պլանավորելիս պետք է հաշվի առնել ուսանողների անհատական ընդունակությունները: Առավել բարդ է նման առաջադրանքների իրականացման համակարգումը, ավելի տարողունակ է և՛ ուսանողի, և՛ դասախոսի ծախսած ժամանակը: Այս առաջադրանքի սահմանում պետք է լինի բարդ ռեֆերատներ, փոքր հետազոտությունները, պատրաստված բարդ ուսումնական մոդելները:

18. ԹԵՄԱՅԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԽԱՉԲԱՌԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԻ

ԿԱԶՄՈՒՄԸ

Ինքնուրույն աշխատանքի այս տեսակը տեղակատվության գրաֆիկական ձևով ցուցադրելու յուրահատուկ ձև է և դրա միջոցով գիտելիքների վերահսկման միջոց: Խաչբառ կազմելը պահանջում է ուսանողից նյութի տիրապետում, մտքերի կենտրոնացման կարողություն և մտքի ճկունություն: Խաչբառերի լուծումը ավելի հաճախ օգտագործվում է լսարանային ինքնուրույն աշխատանքում՝ որպես սեփական գիտելիքների ստուգման և գիտելիքների փոխադարձ վերահսկման մեթոդ: Խաչբառների կազմումը համարվում է արտալսարանային ինքնուրույն աշխատանքի տեսակ և ուսանողի պահանջում է ոչ միայն այն նույն հատկանիշները, որոնք անհրաժեշտ են խաչբառների լուծման համար, այլ նաև տեղեկատվության համակարգման կարողություն:

Ուսանողի դերն է.

- սովորել թեմայի վերաբերյալ եղած նյութը,
- ստեղծել գրաֆիկական պատկերը, կազմել հարցերը և նրանց պատասխանները,
- ժամանակին ներկայացնել աշխատանքը:

Գնահատման չափանիշներն են.

- թեմայի բովանդակության համապատասխանությունը,
- հարցերի գրագետ ձևակերպումը,
- խաչքառը լրացված է առանց սխալների,
- աշխատանքը ներկայացված է ժամանակին:

19. ԴԻԱԳՆԱՄՆԵՐԻ, ՆԿԱՐԱԶԱՐԴՈՒՄՆԵՐԻ (ԳԾԱԳՐԵՐԻ), ԳՐԱՖԻԿՆԵՐԻ,

ԴԻԱԳՆԱՄՆԵՐԻ ԿԱԶՄՈՒՄԸ

Սա տեղեկատվության ցուցադրման ամենապարզ գրաֆիկական միջոց է: Այս աշխատանքի նպատակն է զարգացնել ուսանողի՝ հիմնական տարրերը բացահայտելու, դրանց միջև հարաբերություններ հաստատելու, դրանց զարգացման ընթացքին հետևելու կարողությունը: Երկրորդական բնույթի՝ նկարագրողական բնույթի մանրամասնությունները բացակայում են: Նկարները, գծագրերը հաճախ կառուցվածքային են: Նրանք ընդգծում են և նշում են ընդհանուր տարրերը, դրանց տեղագրական հարաբերությունները: Գծանկարը կարող է լինել գործողության ցուցադրում, որը նպաստում է ավգործիմի դիտողականությանը և ավելի լավ մտապահմանը: Գծապատկերները, դիագրամները և գծագրերը հաճախ օգտագործում են գործնական պարապմունքների առաջադրանքներում և ինքնուրույն աշխատանքների ժամանակ: Այս առաջադրանքները կարող են տրվել բոլոր ուսանողների որպես պարտադիր աշխատանք՝ գործնական պարապմունքներին նախապատրաստվելու համար:

Ուսանողի դերը.

- սովորել թեմային վերաբերող տեղեկատվությունը,

- ստեղծել թեմատիկ սխեմա, ցուցադրություն, գրաֆիկա, դիագրամներ,
- ներկայացնել ստուգման նախանշված ժամկետներում:

Գնահատման չափանիշները

- թեմային համապատասխանությունը,
- տեղեկատվության ճիշտ կառուցումը,
- շարադրված նյութի տրամաբանական կապի առկայությունը,
- կատարված աշխատանքի կոկիկությունը
- առաջադրանքի կատարման ժամանակ ցուցաբերած ստեղծագործական մոտեցումը,
- աշխատանքը տրված է ժամանակին:

20. ԻՐԱՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ (ԴԵՊՔԵՐԻ) ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ ԵՎ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Սա ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքի տեսակ է, որի ժամանակ ուսանողը համակարգում է կոնկրետ խնդիրների առաջադրման կամ լուծման շրջանակներում տեղեկատվությունը: Իրավիճակային խնդիրների լուծումը ավելի հեշտ է, քան դրանք ստեղծելը: Ե՛վ առաջին, և՛ երկրորդ դեպքերում պահանջվում է բուն խնդրի մտավոր ինքնուրույն որոնում և լուծում: Ինքնուրույն աշխատանքի այս տեսակը ուղղված է մտածողության, ստեղծագործական հմտությունների զարգացմանը, ակտիվ որոնման ընթացքում ձեռք բերված գիտելիքների յուրացմանը և խնդիրների ինքնուրույն լուծմանը:

Պետք է նշել, որ նման գիտելիքները ավելի ամուր են, հիմնավոր են, նրանք թույլ են տալիս ուսանողին տեսնել, դնել և լուծել ինչպես ստանդարտ, այնպես էլ ոչ ստանդարտ առաջադրանքներ, որոնք կարող են առաջանալ հետագա մասնագիտական գործունեության ժամանակ:

Չորինելով խնդրահարույց հարցերի համակարգ՝ ուսանողը պետք է հիմնվի տվյալ առարկայի տվյալների բազայի վրա, բայց չպետք է կրկնի այն հարցերը, որոնք արդեն կան նախորդ հանձնարարականներում: Խնդրահարույց հարցերը պետք է արտացոլեն ինտելեկտուալ դժվարությունները և առաջացնեն նպատակային մտավոր

որոնում: Իրավիճակային խնդիրների լուծումները պատկանում են մասնակի որոնման մեթոդին և ներառում են գիտելիքների երրորդ (կիրառական) և չորրորդ (ստեղծագործական) մակարդակները:

Իրավիճակային առաջադրանքների համար ընտրված խնդրի առանձնահատկությունները և դրա լուծման ուղիները ելակետ են այս տեսակի աշխատանքի որակի գնահատման համար: Ուսուցման դինամիկայի մեջ խնդիրները բարդանում են: Առաջադրանքերը և դրանց պատասխանների չափորոշիչները կազմվում են գրավոր:

Ուսանողի դերը

- սովորել թեմայի վերաբերյալ ուսումնական նյութը,
- իրականացնել թեմայի բովանդակության համակարգված կառուցվածքային վերլուծություն,
- ընդգծել ինտելեկտուալ դժվարություն ունեցող խնդիրը, համաձայնեցնել այն դասախոսի հետ,
- տալ խնդրի պայմանների մանրամասն նկարագրությունը,
- քննադարար մտածել տարբերակների մասին և փորձել փոփոխել դրանք՝ ավելորդությունների պարզեցման առումով,
- ընտրել լավագույն տարբերակը (ընտրել գործողության հայտնի և ստանդարտ ալգորիթմները) կամ խնդրի լուծման տարբերակները (եթե դա ստանդարտ չի),
- լրացնել և ներկայացնել սահմանված ժամկետում:

Գնահատման չափանիշները

- առաջադրանքների բովանդակությունը խնդրահարույց է,
- խնդրի լուծումը ճիշտ է, ցույց է տալիս վերլուծական և ստեղծագործական մոտեցումների կիրառումը
- ցուցադրված է անորոշության և ոչ միանշանակ պայմաններում, իրավիճակներում աշխատելու կարողությունը,
- առաջադրանքը ժամանակին է ներկայացված ստուգման:

21. ԹԵՍՏԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԻ ԿԱԶՄՈՒՄԸ

Սա ինքնուրույն աշխատանքի տեսակ է, որն ուղղված է սովորած նյութի, տեղեկատվության ամրապնդմանը՝ դրա տարբերակման, կոնկրետացման, համեմատության և մասնավորեցման ճանապարհով՝ վերահսկման, ստուգման ձևով՝ հարց-պատասխան: Ուսանողը պետք է կազմի ինչպես թեստերը, այնպես էլ նրա պատասխանները: Թեստերը կարող են լինել տարբեր բարդության, նպատակահարմար է այս հարցում ուսանողին տրամադրել ընտրության ազատություն, կարևորն այն է, որ դրանք լինեն թեմայի շրջանակներում:

Թեստերի (հարցերի միավորները) քանակը կարող է հստակ որոշվել կամ տրվել կամ տրվել կամայական: Թեստերի որակի հսկողությունը կարելի է դնել քննարկման գործնական պարապմունքների ժամանակ («Ով է դրանք ավելի շատ պատրաստել», «Ում թեստերն են ավելի ճշգրիտ, ավելի հետաքրքիր» և այլն): Ցանկալի է, որ դրանց որակի գնահատումը ևս իրականացվի դասաժամին:

Առաջադրանքները ձևավորվում են գրավոր:

Ուսանողի դերը.

- ուսումնասիրել թեմայի վերաբերյալ տեղեկատվությունը,
- իրականացնել համակարգային վերլուծություն,
- ստեղծել թեստեր,
- ստեղծել թեստերի պատասխանները,
- ստուգման ներկայացնել սահմանված ժամկետում:

Գնահատման չափանիշները

- թեստային առաջադրանքների բովանդակության համապատասխանությունը թեմային
- թեստային առաջադրանքներում ամենակարևոր տեղեկատվության ներառումը,
- բազմազան ու բազմապիսի թեստերի առկայություն՝ ըստ տարբեր բարդության,
- ճիշտ պատասխանների առկայությունը,

- թեստերը ժամանակին ներկայացվել են ստուգման:

22. ԳՐԱՖԻԿԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԻ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ

Մա ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքի շատ արդյունավետ տեսակ է, որը հնարավորություն է տալիս տրամաբանական սխեմայի շրջանակներում համակարգել տեղեկատվությունը՝ տեսողական գրաֆիկական ներկայացմամբ: Գրաֆիկական կառուցվածքը՝ որպես տեղեկատվության համակարգման միջոց, հստակ և տեսողական ներկայացնում է նյութի բովանդակությունը:

Նույնիսկ ամենապարզ տրամաբանական կառուցվածքի ստեղծումը նպաստում է ուսանողների համակարգային վերլուծության մեթոդների, ընդհանուր տարրերի ընդգծման և լրացուցիչ տարրերի ամրագրմանը, ունակությունների զարգացմանը:

Ի տարբերություն տեղեկատվության գրաֆիկական ցուցադրման այլ եղանակների (աղյուսակներ, նկարներ, դիագրամներ), գրաֆիկական կառուցվածքը կենտրոնանում է միմյանց միջև տարրերի տրամաբանական կապի վրա, գրաֆիկական հանդես է գալիս որպես արտահայտման միջոց (տեսանելիություն):

Նման կառույց ստեղծելու աշխատանքները փուլային են: Դուք կարող եք կառուցապատել ինչպես ուսումնական նյութի ամբողջ ծավալը, այնպես էլ դրա առանձին մասերը: Նման աշխատանքը ընդունելի է, երբ ուսանողները դասընթացի վերաբերյալ ունեն բավարար բազա: Ուսանողը կարող է ստեղծել ամենապարզ տրամաբանական սխեմաներ, որոնք կարող են տեսողական ձևով արտացոլել ուսումնասիրվող օբյեկտի կառուցվածքը և նրա գործառույթը: Ամեն ինչ կախված է նյութի առանձնահատկություններից և ուսանողի կողմից տեղեկատվությունը ընդհանրացնելու կամ առանձնացնելու կարողությունից: Աշխատանքը ներկայացվում է գրաֆիկական ձևով:

Ուսանողի դերը.

- ուսումնասիրել թեմայի վերաբերյալ տեղեկատվությունը,

- իրականացնել բովանդակության համակարգային կառուցվածքային վերլուծություն, ընդգծել հիմնական և երկրորդական տարրերը ու դրանց փոխադարձ տրամաբանական կապը,
- ընտրել գրաֆիկական ցուցադրության ձևը,
- համակարգել կառուցվածքը,
- քննադատաբար դիտարկել տարբերակը և փորձել փոփոխել այն (պարզեցնել ավելորդությունը, կրկնությունները վերացնելու առումով),
- իրականացնել գրաֆիկական և գունային ձևավորում,
- կազմել կարճ տրամաբանական պատմություն աշխատանքի բովանդակության մասին և ներկայացնել այն դասաժամին:

Գնահատման չափանիշներ`

- բովանդակության համապատասխանությունը թեմային,
- տեղեկատվության ճիշտ կառուցվածքը,
- ներկայացված տեղեկատվության տրամաբանական կապի առկայությունը.
- ձևավորման պահանջներին համապատասխանությունը,
- աշխատանքի գրագետ շարադրումը և ներկայացումը,
- աշխատանքները ժամանակին ներկայացնելը: